

410

MAIG
2016

EMPRESA CÍVICA I REPUTACI3: vells i nous reptes dels *think tanks*

Jordi Bacaria, director CIDOB

Des de fa temps, els centres de pensament o *think tanks* especialitzats en l'àmbit internacional han de fer front a nous reptes com a conseqüència de la globalització. Reptes que també afecten a *think tanks* d'altres àmbits que vulguin tenir presència i influència internacional. És fàcil veure a cada fòrum de discussió internacional, com són de semblants els problemes que se'ns plantegen i també els esforços per trobar solucions adients, que moltes vegades poden ser compartides o comunes. Pot semblar fins i tot atípic, que diferents centres amb diferents estructures institucionals i de finançament, que competeixin en un mateix mercat internacional, estiguin disposats a discutir i col·laborar en aquests temes. Pot semblar inusitat perquè, en un lògica de mercat i pensant en "empreses", semblaria que el que desitgen els competidors és que la competència disminueixi i que una davallada del nombre de centres doni més avantatge als que queden per aconseguir més quota de mercat. Però, els *think tanks* són centres de recerca i anàlisi des d'institucions sense ànim de lucre, amb la finalitat d'influir en les polítiques públiques i el què realment beneficia i dona sentit a aquests centres de pensament és l'intercanvi d'idees, és que en siguem molts i no pas pocs i monopolistes.

La lògica del mercat dels *think tanks* no és la mateixa que la de les empreses lucratives que han d'obtenir beneficis. Els *think tanks* no són consultores. No competeixen entre sí per la producció de béns privats per atraure clients, sinó que competeixen en reputació produint béns públics en benefici de tots. Però el problema dels béns públics en economia és la restricció d'oferta conjunta i la necessitat de contribució a la producció per part dels consumidors. És el que s'anomena un fracàs del mercat que requereix una correcció pública o col·lectiva. Per tant, el problema dels *think tanks* no és la competència en la producció de pensament, sinó en l'accés al finançament, que en la tradició dels Estats Units correspon més a l'àmbit de la filantropia i a Europa al finançament públic. La reputació i el prestigi són un element central per a la consecució d'aquest finançament, en especial en l'àmbit de la filantropia (exactament com pot passar en altres sectors proveïdors de béns públics als Estats Units, ja sigui cultura, salut o el servei de bombers), i també ho hauria de ser en la cultura del sector públic europeu. Per tant, cal reafirmar que els reptes més importants dels *think tanks* avui són els de la reputació i el prestigi associat a la qualitat dels equips de recerca i a la independència en el planejament estratègic i la presa de decisions. Independència que també està totalment relacionada amb el finançament, sigui públic o privat, i amb la transparència dels recursos obtinguts.

Però aquests reptes no són nous. La novetat avui rau molt més en la capacitat de comunicar amb els poders públics i el públic interessat, i per tant en les innovacions que s'han d'introduir per tal que la comunicació i la disseminació de la recerca sigui eficaç. Tots els think tanks del món estan sotmesos al dilema de com adaptar-se a l'entorn local i global. En un article de R. Kent Weaver de la Brookings Institution, publicat el 1989 i referint-se als Estats Units, ja parlava del "canviament del món dels think tanks" i de les tensions inherents en qualsevol dels tres models que Weaver definia com "universitats sense estudiants", "recerca per contracte" i "suport", i a les dificultats per aconseguir el seu objectiu d'influir. Com es diu en l'article, "els directors dels think tanks han de procurar que els objectius de finançament, imatge, equip d'investigadors, i les decisions de les diferents línies de producció siguin coherents entre si". Per això, s'han de buscar equilibris perquè aquesta coherència entre objectius és essencial. Per exemple, seria incoherent que un think tank tingués com a missió la defensa de la pau i els drets humans i rebés finançament d'empreses fabricants d'armes, com tampoc seria coherent que es volgués donar una imatge de qualitat amb un pobre equip de recerca.

El tema del finançament i la transparència segueix sent un punt crític. Als Estats Units hi va haver una forta controvèrsia per un [reportatge publicat al New York Times](#) on s'assegurava que dotze dels més importants think tanks del país havien rebut finançament de governs estrangers per tal de pressionar als oficials de l'administració nord-americana perquè adoptessin polítiques que eren prioritàries pels donants. Com va apuntar tres dies després [Tom Medvetz al Washington Post](#), "el que realment està en qüestió és la independència dels think tanks en la manera de portar l'anàlisi i la recerca" i la credibilitat dels presidents dels think tanks que cerquen finançament en el lliure mercat dels donants.

La independència en la recerca està totalment vinculada a la transparència. Els think tanks americans no haguessin estat motiu d'escàndol si abans de la publicació del reportatge sobre el seu finançament, ja haguessin informat obertament i des de les seves organitzacions sobre la procedència dels fons que els nodreixen. Un think tank, doncs, ha d'establir objectius estratègics d'acompliment de transparència que vagin més enllà fins i tot del que estableix la normativa legal. Per això hi ha organitzacions que avaluen la transparència dels think tanks, tal com fa Transparify en l'àmbit internacional, o l'informe de [l'índex de transparència financera dels think tanks espanyols](#) (2015) de Francesc Ponsa i Jaime González Capitel. També l'informe de la Universitat de Pennsilvània "[The 2015 Global Go to Think Tank Index](#)" té un llistat dels think tanks més independents del món.

[Chatham House](#), reputat think tank britànic, té [cinc principis](#) per a preservar la investigació independent. El primer, sobre la missió i el benefici públic, diu que el centre "recapta fons per al compliment de la seva missió que és ser una font líder mundial d'anàlisi independent, de debat informat i d'idees influents sobre com construir un món sostenible segur, pròsper i just". El tercer principi sobre la independència i objectivitat es refereix al compromís de conservar "sempre un control independent sobre els seus productes i esdeveniments públics i privats, amb independència de la font de finançament". Altres dos principis fan referència a la transparència financera i la rendició de comptes, així com a la integritat per evitar que qualsevol obligació financera debiliti o contravingui la consecució de la seva missió. Una mostra palesa de que independència i transparència van totalment unides i que la reputació dels think tanks requereix el seu compliment.

Però si en l'essencial -la forja i cura d'aquesta reputació- els reptes no han variat, els nous desafiaments dels think tanks tenen a veure, en canvi, amb la desconexió entre els governs i els ciutadans, que és una de les causes de la debilitat de la democràcia. Així de clar ho plantejaven en un article al Washington Monthly [Anne-Marie Slaughter i Ben Scott](#), on reconeixien que havia arribat el moment de repensar els think tanks per poder fer front a aquesta comesa i això vol dir

proposar un nou model “d’empresa cívica”. Cívica, perquè ha d’incloure i comprometre els ciutadans com “a promotors del canvi” en un vincle on els governs són “part de la solució d’aquells problemes que els ciutadans no poden resoldre per ells mateixos”. I empresa, per a la necessària innovació i energia que cal per fer realitat el canvi des dels moviments de base. L’empresa cívica pot prendre la forma de coalicions, xarxes i associacions entre diferents tipus d’institucions de política, de recerca, d’organitzacions de defensa, i representa el desenvolupament col·laboratiu d’idees.

De l’assumpció dels vells reptes de reputació, finançament, independència i transparència, i de la consecució dels nous desafiaments de treball en xarxa, comunicació i pont de col·laboració entre la societat i el govern, ha de sorgir una nova agenda estratègica dels think tanks. Això requereix que els governs donin suport a aquests centres quan no hi ha prou finançament privat i per tal de preservar la seva independència en la producció de béns públics. Però també requereix que els think tanks adoptin principis ètics, de transparència, de rendició de comptes, alhora que estableixen nous àmbits de finançament amb micromecenatge que impliqui als destinataris i als moviments de base. Si els donants privats o els governs anteposen les seves prioritats polítiques al benefici públic que aporten els think tanks, o si els seus equips d’anàlisi no poden mantenir la seva independència, la pèrdua de reputació dels centres de pensament condueix inevitablement a un fracàs que no és només polític sinó sobretot, social.